

Grisogonovo astronomsko zrcalo (Speculum astronomicum) i Zrcalo astronomije (Speculum astronomiae) Alberta Velikog

---

Girardi-Karšulin, Mihaela

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2010, 36, 29 - 37**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:261:245219>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

GRISOGONOVO ASTRONOMSKO ZRCALO
(SPECULUM ASTRONOMICUM) I ZRCALO ASTRONOMIJE
(SPECULUM ASTRONOMIAE) ALBERTA VELIKOG

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN

Institut za filozofiju, Zagreb

UDK 1 Grisogono, F.
1 Albertus Magnus
1(091)(497.5)
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 11. 3. 2010.
Prihvaćen: 6. 7. 2010.

Sažetak

Iako Grisogono u *Speculum astronomicum* nigdje ne spominje *Speculum astronomiae* Alberta Velikog uočljive su sličnosti između ta dva spisa koje upućuju na to da je *Speculum astronomiae* Alberta Velikog, izravno ili neizravno, jedan od Grisogonovih izvora. Sličnosti koje govore u prilog toj tezi su sljedeće: Albert Veliki smatra da 1. Astrologija, kad odgovara na pitanja o prošlosti i sadašnjosti, ne tvrdi da je sve iz nužnosti i ne proturječi slobodi volje. 2. Kad astrologija savjetuje što je u datoj situaciji dobro učiniti, ona upravo pretpostavlja da nije sve iz nužnosti, nego da je nešto i slučajno. 3. Problem koji Albert Veliki uočava u vezi s astrologijom njezina je sličnost s magijskim postupcima koji su loši i nedopustivi, ali astrologija nije magija, ona je matematika. 4. Odgovori koje astrologija daje na pitanja o budućnosti jesu, doduše, potencijalna opasnost za slobodu volje, ali to je u stvari problem teologije i teologija taj problem i rješava. Grisogonova izlaganja o odnosu slobode volje i astrologije vrlo su slična navedenim Albertovim tezama, što bi teško bila čista slučajnost. Ipak Grisogono nije puki epigon jer glavna Grisogonova teza da je astrologija najviša, teorijska i ujedno korisna znanost koja ukazuje u smjeru novovjekovlja ne nalazi se ni kod Alberta, niti kod kojeg drugog renesansnog filozofa.

Ključne riječi: Federik Grisogono, Albert Veliki, astrologija, magija, znanost

Federik Grisogono jedini je hrvatski renesansni filozof (koji je pisao latinski) čije je cjelokupni znanstveni opus ponovno objavljen i preveden na hrvatski. Prvo je godine 1990. JAZU (sada HAZU) izdala pretisak i prijevod

njegova drugog djela *O načinu dijagnosticiranja u kolegiju (...)*,¹a 2007. g. Institut za filozofiju objavio je Grisogonovo prvo djelo *Astronomsko zrcalo*.²

Činjenicu da je ponovno objavljen i preveden na hrvatski cijeli Grisogonov opus možemo, naravno, zahvaliti okolnosti da Grisogono nije bio plodan pisac, odnosno da je objavio samo dva djela. No Grisogonova slaba produktivnost ne znači nikako da on nije važan i filozofski zanimljiv autor. Koliko je tko važan i zanimljiv, ne vidi se samo po tome koliko je tko pisao, nego prije svega po tome koliko su o njemu drugi pisali i pišu. U novije doba o Grisogonu su održana dva znanstvena skupa,³ a znanstveni radovi o njemu svjedoče o širokom dijapazonu znanstvenih interesa, povijesnih, znanstvenopovijesnih i filozofskih.⁴ Filozofska (pa i znanstvenopovijesna) istraživanja, međutim, ne mogu iscrpsti svoj predmet istraživanja tako da bismo jedanput mogli reći: sada je već sve istraženo i više nije potrebno čitati ni interpretirati originalne tekstove, upuštati se u nove analize – izloženi su stavovi konačni. To je nemoguće iz više razloga, a prije svega zato što su filozofske interpretacije povijesne, tj. prilaze svojem predmetu istraživanja iz obzora vlastite filozofije. Ne želim zastupati historicistički relativizam, ali nema sumnje da svaka filozofija drugačije vrednuje i ocjenjuje ono što je (za nju) filozofski bitno, a što nije. U tom smislu uvijek novi aspekti istraživanih djela doći će u fokus interesa, dok će drugi, kao manje zanimljivi, biti potisnuti u pozadinu. Drugi mogući razlog sastoji se u okolnosti da se i »činjenice« koje su se nekad držale neoborivima ponekad moraju revidirati. U svakom slučaju kasnija istraživanja u odnosu na ona pionirska pokazuju određene razlike. Često se događa da, dok prva istraživanja nastoje do-

¹ Chrisogoni nobilis Jadertini, *De modo collegiandi, pronosticandi et curandi febres, nec non de humana felicitate, ac denique de fluxu et refluxu maris, lucubrationes nuperrime in lucem editae*, Venetiis, 1528, JAZU, Zagreb, 1990.² (preveo Jakov Stipišić, urednici: Branko Kesić i Biserka Belicza).

² *Speculum astronomicum terminans intellectum humanum in omni scientia Federici Chrysogoni Iaderini*, Venetiis, 1507, Institut za filozofiju, Zagreb, 2007.² (preveo Tomislav Čepulić, urednice: Mihaela Girardi-Karšulin i Olga Perić).

³ Oba su znanstvena skupa održana u Zadru, prvi 1972. g. (2. i 3. listopada) u organizaciji Filozofskog fakulteta u Zadru, a drugi 2007. g. povodom 500. godišnjice objavljivanja Grisogonovog spisa *Speculum astronomicum* u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Zadarskog filozofskog kruga Hrvatskog filozofskog društva.

⁴ Usp. Federicus Chrysogonus/Federik Grisogono – *Speculum astronomicum/Astronomsko zrcalo*, Zagreb, 2007. Bibliografija str. 219–227 i str. XXXVI–XXXVII, kratki prikaz recepcije Grisogona u Hrvatskoj.

hvatiti »ono bitno« nekog autora ili djela, njegovu temeljnu »fizionomiju«, osnovne namjere i bitnu usmjerenost, kasnija istraživanja ulaze u fragmente i detalje. Ta fragmentarna istraživanja, međutim, mogu povratno potvrditi ili pak revidirati prethodna stajališta ili jednostavno akcentuirati neke druge, još neobrađene aspekte.

U ovom radu želim tematizirati jedno takvo fragmentarno pitanje, pitanje mogućeg odnosa Grisogonova *Astronomskog zrcala* prema *Zrcalu astronomije* Alberta Velikog. Riječ je, dakle, o jednom od mogućih Grisogonovih izvora – i to izvoru na koji se Grisogono izrijekom *ne poziva*. Takvi su izvori, znamo, najsporniji, najteže ih je otkriti i dokazati, a utjecaj im može biti vrlo velik.

Prvo treba nešto reći o *Zrcalu astronomije* Alberta Velikog. Autorstvo *Zrcala astronomije* bilo je dugo vremena sporno, pa se ono ponegdje navodi i kao (Pseudo)Albert. Godine 1992. činilo se da je dvojba riješena kad je Paola Zambelli odlučno zastupala tezu da je *Speculum astronomiae* nedvojbeno autentičan spis Alberta Velikog.⁵ Pod njezinim je rukovodstvom napravljeno također prvo kritičko izdanje spisa *Speculum astronomiae* i atribuirano Albertu Velikom.⁶ Dvojba je, međutim, ponovno oživiljena godine 2001. kad je Agostino Paravicini Bagliani cijelu knjigu posvetio tom pitanju, dokazujući da Albert Veliki nipošto nije autor spisa *Speculum astronomiae* i pretpostavljajući da je možda njegov autor Campanus iz Novare.⁷

Inače, usput rečeno, nije bilo nesporazuma samo oko autorstva *Zrcala astronomije*. Tako se smatralo da se *Speculum astronomiae* temelji na tekstu Abu Masharova *Introductoriuma* koji je preveo Herman Dalmatin kao i to da se u djelu spominje sam Herman Dalmatin. I jedno i drugo dovedeno je u pitanje novijim saznanjima i pokazalo se kao netočno. *Speculum astronomiae* poziva se na prijevod Ivana iz Sevilje (Ioannes Hispalensis),⁸ a u

⁵ Usp. Paola Zambelli, *The Speculum Astronomiae and its enigma*, Dordrecht, Kluwer, 1992.

⁶ Alberto Magno, *Speculum astronomiae* (Edizione a cura di Stefano Caroti, Michela Pereira, Stefano Zamponi, sotto la direzione di Paola Zambelli), Pisa, 1977. (Izdanje je radeo prema šest manuskriptata: dva iz Firenze, jedan iz Berlina, jedan iz Genta (Belgija), jedan iz Münchena i jedan iz Pariza.)

⁷ Usp. Agostino Paravicini Bagliani, *Le Speculum astronomiae, une énigme? Enquête sur les manuscrits*, Sismel, Edizioni del Galuzzo, 2001.

⁸ Alberto Magno, *Speculum astronomiae* (Edizione a cura di Stefano Caroti, Michela Pereira, Stefano Zamponi, sotto la direzione di Paola Zambelli), Pisa, 1977, str. 13. – bilješka.

tekstu se ne spominje Herman Dalmatin, nego Hernannus Contractus,⁹ kako proizlazi iz kritičkog izdanja spisa *Speculum astronomiae*.

Tema ovoga rada svakako nije ni spis *Speculum astronomiae*, niti je ovdje zadatak donijeti neku odluku o autorstvu tog spisa. Ova digresija o autorstvu bila je, međutim, nužna jer je autorstvo spisa *Speculum astronomiae* možda bio razlog da taj spis Grisogono nigdje nije citirao, a mogao je imati, držim, dobrih razloga da ga citira.

Grisogono, dakle, *Speculum astronomiae* Alberta Velikog *ne spominje* u svom *Astrološkom zrcalu*. O razlozima zbog kojih ga ne spominje treba promisliti jer Grisogonovo *Astronomsko zrcalo* pokazuje sasvim specifične sličnosti s *Zrcalom astronomije* Alberta Velikog. Mogli bismo pretpostaviti da su te sličnosti slučajne, ali to se čini malo vjerojatnim. Mogli bismo također pretpostaviti da je Grisogono namjerno prešutio Alberta jer ga je preobilno rabio. Ta je pretpostavka potpuno promašena prije svega zato što je djelo Alberta Velikog posvećeno samo divinatorskoj astrologiji, dok se Grisogonov spis najvećim dijelom bavi Euklidovim *Elementima*. Konačno mogli bismo pretpostaviti da Grisogono nije sam čitao Albertov spis, nego da ga je s njegovim sadržajem upoznao neki od njegovih profesora u Padovi. To je doduše moguće, ali je malo vjerojatno,¹⁰ i ništa ne bi promijenilo na činjenici da je *Speculum astronomiae*, pa makar i preko nekog trećeg, jedan od Grisogonovih izvora.

Držim da je *Speculum astronomiae* bar u dva momenta utjecao na Grisogona. Prvi je moment usklađivanje ljudske slobodne volje s činjenicom da zvijezde unaprijed znaju budućnost, to jest s činjenicom da astrologija kao ona koja znade i saopćava buduće pretpostavlja da je to buduće unaprijed određeno ili nužno i da zato volja ne može biti slobodna. Drugi moment je inzistiranje na razlici između astrologije i negromancije, tj. između astrologije i magijskih postupaka kojima se želi pomoću duhovnih bića *utjecati* na ono buduće.

---

⁹ Alberto Magno, *Speculum astronomiae* (Edizione a cura di Stefano Caroti, Michela Pereira, Stefano Zamponi, sotto la direzione di Paola Zambelli), Pisa, 1977, str. 12. – bilješka.

¹⁰ Ako zanemarimo rukopise do kojih je mogao doći i koji taj spis pripisuju Albertu Velikom, Grisogono je mogao konzultirati i tiskano djelo (doduše pod drugim naslovom) koje taj spis pripisuje Albertu Velikom: Albertus Magnus, *De duabus sapientiis et de recapitulatione omnium librorum astronomiae*, Norimberga, Caspar Hochfelder, 1493–96. (Knjiga se nalazi u katalogu u biblioteci Marciani u Veneciji).

U navedenom spisu Albert Veliki dijeli astrologiju na dva dijela: prvi je uvodni koji se bavi principima prosuđivanja na temelju zvijezda.¹¹ Drugi je dio praktično izvođenje prosudbi koje se dijeli na četiri dijela: prvi dio je o kruženjima (*de revolutionibus*); drugi dio je o natalnim horoskopima (*de nativitatibus*), treći dio je o pitanjima (*de interrogationibus*), a četvrti o izborima (*de electionibus*).¹² Taj posljednji dio sadrži znanost o *astrološkim slikama* (*de imaginibus*). Te su astrološke slike (*imagines*) pravila, kao neke »šprance«, po kojima treba izraditi horoskope za određena pitanja, npr. za zdravlje ili bolest, za sretan ili nesretan ishod neke stvari.¹³ Astrološke slike ili pravila pomoću kojih se dobivaju odgovori na konkretna pitanja Albert Veliki *odobrava i suprotstavlja* slikama Belenusa i Hermesa (Trismegista) koje drži najgorom idolatrijom. Suprotstavlja ih također i Salomonovim prstenovima koji su prema Albertovu izlaganju prstenovi na kojima su napisana imena anđela, talismani koji trebaju zaštititi od zla. Njih Albert Veliki ne smatra tako odvratnom idolatrijom kao one prve, ali ipak i njih drži neprihvatljivima.¹⁴

Razlika između *astroloških slika* i onih negromantskih sastoji se u tome što su negromantske slike magijski postupci koji zazivanjem anđela i demona žele zadobiti vlast nad njima, staviti ih u svoju službu, iskoristiti ih za svoje ciljeve. Astrološke slike u tom smislu *nisu magija*, *nisu* postupci pomoću kojih se postiže moć nad, uglavnom demonskim, duhovnim svijetom, oni nisu zaklinjanja, kađenja i zazivanja.¹⁵ Astrološke slike temelje se samo na nebeskim likovima, njihova efikasnost proizlazi iz Božje zapovijedi koja je odredila da osjetilni svijet ovisi o nebeskom.¹⁶ Astrologiju Albert Veliki uopće ne smatra spornom – tako dugo dok ona treba odgovoriti na pitanja *o onom što je bilo i o onom što jest*, dakle o prošlosti i sadašnjosti. Astrologija međutim postavlja i pitanja *o budućem mogućem koje podliježe slobodnoj volji*. Ta su pitanja dvovrsna. Jedno je pitanje činjenice: *što će biti*, a drugo je *pitanje za savjet: što je bolje činiti – ovo ili ono?* Traženje savjeta od astrologije, kaže Albert Veliki, ne samo da ne dokida slobodu volje, nego je upravo jedan od glavnih dokaza da nije sve nužno, nego da je ponešto i slučajno, tj. takvo da je moguće, o odnosu na to, korisno ili manje korisno

---

¹¹ Alberto Magno, op. cit., str. 6.

¹² Alberto Magno, op. cit., str. 15.

¹³ Alberto Magno, op. cit., str. 27.

¹⁴ Alberto Magno, op. cit., str. 29–31.

¹⁵ Alberto Magno, op. cit., str. 32.

¹⁶ Alberto Magno, op. cit., str. 34.

postupiti.¹⁷ Druga vrsta pitanja na koja astrologija treba odgovoriti, a to je: *što će biti?*, mnogo je problematičnija. Albert Veliki rješava taj problem tako da razlikuje ono što je nužno »*kad već jest*« i ono nužno koje se događa »*iz nužnosti*«. ¹⁸ Kad se nešto već dogodilo, tada *jest nužno*, odnosno proizlazi iz svojih uzroka, ali to ne znači da je *bilo nužno* prije nego što se dogodilo. Zato pitanja o prošlosti i sadašnjosti nisu sporna. Preostaje sporno pitanje: *što će biti* u budućnosti, jer sa sigurnošću znati o budućem značilo bi da se to događa »*iz nužnosti*«. Albert Veliki, međutim, drži da to nije samo problem astrologije, *nego da je to teološki problem te da ga je teologija i riješila*. Problem odnosa astrološkog pitanja: »*što će biti*« prema slobodi volje ekvivalentan je problemu *božanske providnosti prema slobodi volje*.¹⁹

Astrologija može odgovoriti na neka pitanja o budućnosti jer je Bog svoje pred-znanje stavio u zvijezde. Nisu zvijezde uzrok svemu; onoga čemu je uzrok čovjek nebo nije uzrok; no Bog je od vječnosti znao koju će od opcija čovjek izabrati i u nebu je oblikovao ono što je znao, ali ne sve i u potpunosti, jer nebo je od Boga mnogo niže. Stvarna opasnost za kršćansku vjeru koju Albert Veliki vidi u astrologiji ne sastoji se u ograničavanju ljudske slobodne volje, jer problem je isti kao i s Božjom providnošću i predznanjem, nego u *određenim sličnostima između astrologije i magijskih postupaka*. Tu opasnost rješava Albert Veliki inzistirajući na tome da u astrologiji nema zazivanja, kađenja i zaklinjanja, dakle praktičnih radnji kojima čovjek želi stupiti u kontakt i zadobiti utjecaj u svijetu duhova i demona, nego da je astrologija matematika.²⁰

U *Astrološkom zrcalu* Federika Grisogona nalazimo sve navedene argumente. Argument savjetodavne funkcije astrologije jače je istaknut, suprotnost prema magijskim praktikama kod Grisogona je marginalnija nego kod Alberta Velikog. Grisogono piše: »Jer uzalud bi bile tolike knjige koje su oni izdali o izboru, kada ne bismo imali izbora, nego bi sve bilo određeno nužnošću.«²¹ I dalje: »Uzalud bi bile i slike koje treba stvarati krajnjim na-

¹⁷ Alberto Magno, op. cit., str. 42.

¹⁸ Alberto Magno, op. cit., str. 43.

¹⁹ Alberto Magno, op. cit., str. 44.

²⁰ Alberto Magno, op. cit., str. 31–32.

²¹ Federik Grisogono, *Speculum astronomicum terminans intellectum humanum in omni scientia Federici Chrysogoni Iaderini*, Venetiis, 1507, Institut za filozofiju, Zagreb, 2007.² (preveo Tomislav Čepulić, urednice: Mihaela Girardi-Karšulin i Olga Perić), str. 64: »Quia frustra essent tot libri ab eis de electionibus editi, si eligere nobis esset negatum, sed essent omnia sub necessitate.«

porima da bi se ostvarila mudrost, dobra i loša sreća, ljubav i mržnja, da bi se škodilo neprijateljima i pomoglo sebi i prijateljima...«²² Ovdje se očito Grisogono slaže s Albertom Velikim; funkcija astrološkog savjetovanja, da bi bila moguća i da bi se ostvarila, pretpostavlja slobodu volje. Također i lociranje problema nužnosti i slobode u teologiju, kao pitanje o Božjoj providnosti, predznanju i predodređenosti povezuje Grisogona i Alberta: »Ovamo /tj. u diskusiju o slobodi volje/ se može dodati i pitanje o Božjem predznanju i samoj predodređenosti ...« – i dalje navodi Evandjelje po Marku: »Petre, prije nego pijetao tripud zapjeva, zanijekat ćeš me.« (Mk 14.30).²³ Svakako, Grisogono šire postavlja temu o nužnosti i slobodi i u nju uključuje i Aristotela, stoike i Duns Skota.

Na kraju poglavlja o astrologiji upućuje Grisogono na *nekadašnjju*, dakle ne više aktualnu, povezanost astrologije s magijom. Magiju je, kaže Grisogono, također proučio, ali samo zato da bi mogao prosuditi što je dobro, a što nije. Potom je od magije digao ruke. Za magiju kaže Grisogono da je »zabranjena po našem zakonu«,²⁴ ali ne rabi tako žestoke riječi kao Albert Veliki: *abominabilis* – dostojna prokletstva, *idolatria pessima* – najgore štovanje idola i *detestabilis* – dostojna prezira.

Navedene teze pokazuju neospornu srodnost s tezama Alberta Velikog i zato držim da je on izravno ili neizravno jedan od Grisogonovih filozofskih izvora.

Drugo je međutim pitanje zašto se Grisogono nije izrijeком pozvao na Alberta Velikog. Nisam također primijetila ni da se prikriveno pozvao na njega. Činjenicu da se Grisogono nije pozvao na Alberta Velikog vjerojatno treba dovesti u vezu s dvojbom je li Albert Veliki uopće autor spisa *Speculum astronomiae*. U najznačajnijem antiastrološkom renesansnom spisu *Disputationes adversus astrologiam divinatricem* Pica della Mirandole Albertovo autorstvo spisa *Speculum astronomiae* ozbiljno se dovodi u sumnju. Pico drži da ili Albert nije napisao *Speculum astronomiae* ili, ako ga je

---

²² Federik Grisogono, isto mjesto, »Frustra etiam imagines summa arte fabricandae ad sapientiam, ad bonam et malam fortunam, ad amorem et odium, ad nocendum inimicis et iuvandum sibi et amicis (...).«

²³ Federik Grisogono, op. cit., str. 74. »Huic quaestioni etiam annectitur quaestio de praecognitione Dei, vel de ipsa praedestinatione, et maxime super illud dictum Christi: Petre, antequam gallus ter cantet, me negabis.«

²⁴ Federik Grisogono, op. cit., str. 76: »in lege nostra modo prohibitas«.

napisao, onda ga za to nipošto ne treba hvaliti.²⁵ Grisogono se vjerojatno, a s razlogom se to može pretpostaviti, nije htio pozvati na spis koji je Pico tako oštro napao, a čije je autorstvo bilo (ili time postalo?) dvojbena. Usput se može spomenuti da Pico navedeni spis citira pod naslovom *De licitis et illicitis*, a ne pod naslovom *Speculum astronomiae*. Taj spis se, naime, i u rukopisima i kao tiskan pojavljuje pod različitim naslovima, najčešće kao *Speculum astronomiae*, ali također i pod naslovima *Liber de nominibus librorum astronomiae*, *De duabus sapientiis (...)*, *De scientiis licitis et illicitis (...)* i drugima.

Direktni ili indirektni utjecaj spisa *Speculum astronomiae* koji se pripisuje Albertu Velikom na Grisogona jedva da može biti sporan, ali to nipošto ne stavlja u pitanje Grisogonovu originalnost već i zato što je Grisogonovo *Astronomsko zrcalo* najvećim dijelom tumačenje Euklida, ali i zato što se glavna Grisogonova teza (po mojem razumijevanju), tj. teza *da je astrologija temeljna teorijska, a istodobno i korisna znanost* ne može naći u Alberta Velikog, niti u nekog drugog antičkog, srednjovjekovnog ili renesansnog autora čija sam djela čitala i proučavala.

FEDERICUS CHRYSOGONUS'S *SPECULUM ASTRONOMICUM* AND ALBERTUS MAGNUS'S *SPECULUM ASTRONOMIAE*

Summary

Although Grisogono does not mention Albertus Magnus's *Speculum astronomiae* in his *Speculum astronomicum* anywhere, there are obvious similarities between these two texts, which point to the fact that Albertus Magnus's *Speculum astronomiae* is, whether directly or indirectly, one of Grisogono's sources. The similarities that support this thesis are the following: Albertus Magnus holds that 1) astrology, when answering questions on the past and the present, does not claim that all derives from necessity, nor does it contradict freedom of the will; 2) when astrology gives advice

---

²⁵ Ioannis Pici Mirandulae Concordiae Comitis disputationum in Astrologiam liber primus, Ioannes Picus Mirandulanus, *Opera omnia*, Torino, 1971, str. 427. »tum, si mihi forte obicias librum *de licitis et illicitis*, in quo reicit quidem magos, astronomicos autem probat auctores, respondebo existimari quidem a multis esse illud opus Alberti, sed nec ipsum Albertum, nec libri inscriptionem usquequaque hoc significare, cum auctor ipse, quicumque demum fuerit, nomen suum consulto et ex professo dissimulet« i dalje: »(...)Quae utique, aut non scripsit Albertus aut, si scripsit, dicendum est cum Apostolo: 'In iis laudo; in hoc non laudo'«.

on what a good course of action is in a given situation, it actually presupposes that not all derives from necessity, and that some things and events are accidental; 3) the problem that Albertus Magnus perceives in relation to astrology is its similarity with magical practices which are corrupt and unacceptable, but astrology is not magic but mathematics; 4) the answers that astrology gives to questions on the future are potentially dangerous for freedom of the will, but this is in fact a problem for theology, which solves the problem. Grisogono's expositions of the relationship between freedom of the will and astrology are very similar to Albertus Magnus's theses, which can hardly be sheer coincidence. However, Grisogono is not merely an epigone since his central thesis – that astrology is the highest, a theoretical and at the same time a useful science – which indicates the Modern Era is not be found in either Albertus Magnus or any other Renaissance philosopher.

Key Words: Federicus Chrysogonus, Albertus Magnus, astrology, magic, science